

مدیریت رهبری جمهوری اسلامی ایران در رویارویی با بحرانهای سیاسی

ابوالفضل امیری *

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۲/۰۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۰۳/۰۵

چکیده

بحرانهای سیاسی از مسائل بسیار مهمی است که گاه و بیگاه نظام جمهوری اسلامی را با چالش روبه‌رو ساخته است. بازخوانی رویکرد امریکا در ۴۱ سال گذشته و چگونگی مدیریت این تهدیدها از ناحیه رهبری نظام اسلامی، قابل تأمل و واکاوی است که تدابیر و سیاستهای ولی فقیه و رهبری چگونه بوده است که دشمن در عموم عرصه‌ها ناکام و ناچار به عقب‌نشینی شده است؛ بنابراین ضرورت قدردانی از این نعمت الهی و افزایش روحیه تبعیت‌پذیری از دستورات رهبری برای مقابله با این تهدیدها به‌عنوان یکی از اولویتهای اساسی کشور است. این مقاله با روش توصیفی تحلیلی ضمن بررسی سیره سیاسی امام خمینی(ره) و امام خامنه‌ای(مدظله) به بخشی از توانمندی و قدرت نرم جمهوری اسلامی اشاره خواهد کرد.

کلیدواژه‌ها: رهبری، مدیریت بحران، جمهوری اسلامی ایران، امریکا

مقدمه

انقلاب اسلامی حرکت نوینی را در عرصه معادلات سیاسی جهان و منطقه رقم زد و دین را لازمه حکومت و سیاستمداری برشمرد، آنگونه که منافع کشورهای استکباری با تهدید روبه‌رو گردید. ایجاد بحرانها و چالشهای متعدد ناشی از دشمنی بیگانگان و جریانهای سلطه‌گر با رویکرد اسلام سیاسی و انقلابی جمهوری اسلامی ایران بوده است. استکبار جهانی از سال ۱۳۵۸ بیم این را دارد که ایران الگوی سایر کشورهای اسلامی، حتی غربی شود و موج انقلاب دینی، منطقه و جهان را فراگیرد. لذا با برنامه‌ریزیهای متعدد از قبیل کودتای نظامی، سازماندهی جریانهای برانداز و عناصر جاسوس، تحمیل جنگ هشت‌ساله، تحریم اقتصادی و دیپلماسی سیاسی و جنگ رسانه‌ای تلاش کردند جمهوری اسلامی را با چالش و بحرانهای مختلفی روبه‌رو سازند، اوج این تهدیدها پس از دفاع مقدس، در انتخابات دهم ریاست جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۸ اتفاق افتاد که با به‌کارگیری اپوزیسیون و عناصر پیاده‌نظام غرب آشوب و فتنه‌ای بزرگ ایجاد شد و با القای ناکارآمدی حکومت دینی، مشروعیت نظام سیاسی را کاهش دادند و به شکاف بین مردم و حکومت دامن زدند و مشکلاتی را در سطح داخلی و بین‌المللی برای جمهوری اسلامی فراهم آوردند. چالشهای پس از انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۸ مایه اختلال در امنیت جامعه گردید. رسانه‌های غرب هم با بزرگنمایی مشکلات، ضمن ایجاد یأس و تردید در افکار عمومی جامعه ایران، اعتبار و وجهه بین‌المللی جمهوری اسلامی را با چالش روبه‌رو کردند. برخورداری کشور از ظرفیت‌ها و مؤلفه‌های قدرت نرم، بویژه رهبری فرزانه باعث مدیریت تهدیدها و بحران سیاسی اجتماعی در طول عمر بابرکت انقلاب اسلامی بویژه فتنه سال ۱۳۸۸ و اغتشاش ناشی از آشوب ۲۵ آبان‌ماه ۱۳۹۸ گردید. در این مقاله به بخشی از رویکردهای رهبری نظام اسلامی در رویارویی با بحرانهای سیاسی و مؤلفه‌های قدرتی نظام مقدس جمهوری اسلامی اشاره می‌شود.

تعاریف و ادبیات نظری

تعریف مدیریت بحران

مدیریت بحران همانند مفهوم بحران دارای گستره وسیعی است؛ به بیان مک کارتی مدیریت بحران، دستیابی به راه حلی معقول در شرایط غیرعادی به گونه‌ای است که منافع و ارزشهای اساسی، حفظ و تأمین گردد. این هدف دربرگیرنده سیاست جاری بوده و از طریق اجبار و انطباق پی‌گیری می‌شود تا درنهایت به گرفتن بیشترین امتیاز ممکن از دشمن بیانجامد و موقعیت و جایگاه خودی تا حد امکان بدون تزلزل حفظ گردد (مک کارتی، ۱۹۸۰ به نقل از بختیاری).

در تعریفی دیگر مدیریت بحران تلاشی سامانمند برای تشخیص و شناسایی بحرانهای ممکن و به دنبال آن انجام یکسری اقدامات برای جلوگیری از آن است (هانس، ۱۹۹۷: ۶۰۵).

در ادبیات سیاسی، مدیریت بحران به دو معنی متفاوت مورد بحث قرار گرفته؛ یکی بر رفتار شرکت‌کنندگان و شناسایی سازوکارهایی که دولتها برای رویارویی با فشار به کار می‌گیرند، اشاره دارد و دیگر مربوط به رفتار میانجی‌گران، بویژه قدرتهای بزرگ و سازمانهای بین‌المللی برای جلوگیری از بالا گرفتن بحران و یا کاهش شتاب بحران درمیان دولتهای درگیر است (بختیاری، ۱۳۸۴: ۴۸).

روزنتال و همکارانش^۱ در مقدمه کتاب خود با نام «مقابله با بحران‌ها، مدیریت بلایا، شورش‌ها و تروریسم»^۲ بحران را اینگونه تعریف کرده‌اند: «تهدیدی جدی نسبت به ساخت‌های زیربنایی و یا ارزشها و هنجارهای بنیادین یک سامانه، که تحت محدودیت زمان و شرایط عدم قطعیت شدید، اتخاذ تصمیمات حیاتی را الزامی می‌سازد» (روزنتال و همکاران، ۱۳۸۱: ۱۳۵).

دانشمندان بر این موضوع اتفاق نظر دارند که در هنگام بحران مدیران پیشرو تلاش می‌کنند تا با بهره‌گیری از یافته‌های مرتبط با مدیریت بحران از پیامدها و آثار بحرانها

1. Uriel Rosenthal & Paol T. Hart & Michael T. Charles

۲. مقدمه این کتاب توسط محمدعلی ستاری فقیهی ترجمه شده و در فصلنامه دانش انتظامی ش ۴، سال ۱۳۸۱ به چاپ رسیده است.

بکاهند (نورمن آر، ۱۳۹۰: ۷). استونر فریمن معتقد است، مدیریت بحران فرایندی برنامه‌ریزی شده و کاربردی است که با مشاهده سامانمند بحرانها و تجزیه و تحلیل آنها در جستجوی یافتن ابزاری برای کاهش تأثیرات بحران است (استونر فریمن، ۱۳۷۵: ۱۰). مدیریت بحران نیز در برگیرنده یک‌سری عملیات و اقدامات پیوسته و پویا بوده و به‌طور کلی بر اساس تابع کلاسیک مدیریت استوار است و شامل برنامه‌ریزی (تصمیم‌گیری)، سازماندهی، تشکیلات، رهبری و کنترل است (ناطق‌الهی، ۱۳۷۸: ۱۹۶). با توجه به مطلب فوق، باید با بهره‌گیری صحیح از اصول مدیریتی به مدیریت بحران پرداخت.

رویکرد و نظریه اسلامی

در بخشی از آیات قرآن به دامن‌زدن به بروز بحران و تهدید نرم از ناحیه دشمنان داخلی و خارجی اشاره شده است، در آیه ۱۰۹ سوره بقره می‌فرمایند: بسیاری از اهل کتاب آرزو دارند که از ایمان شما را به کفر برگردانند. در آیه ۸ سوره صف آمده است: "یریدون لیطفوا نورالله بافواههم!" می‌خواهند نور خدا را با دهانشان خاموش کنند. مولای متقیان حضرت علی(ع) هم در بخش دوم و سوم خطبه ۲۳۳ به وضعیت جامعه‌ای که دچار آسیب و بحران شده پرداخته می‌فرمایند: در این جامعه خواص حق‌مدار کاهش می‌یابند و اهل حق ولایت‌مدار منزوی می‌شوند، بازار دروغ و شایعه رونق می‌گیرد، شکاف طبقاتی و نسلی ایجاد می‌شود، افزایش روشنفکران هتاک روی می‌دهد و مسئولین دچار مدهانه و سرسپردگی و جوانان به سمت استحاله اخلاقی می‌روند.

امام حسین علیه السلام هم می‌فرمایند: «أهل الفتنه هم یتقلَّبون بالملک بآرائهم»: اهل فتنه با (دروغ‌گویی) نظراتشان حکومت را تغییر می‌دهند (تحف العقول، ۱۳۷۲: بخش کلام).

آیاتی هم در ارتباط با پیشگیری و مقابله با این تهدید، راهنمای مؤمنین است: در آیه ۶۱ سوره انفال می‌فرمایند: شما در مقام مبارزه با آنها خود را مهیا کنید. و در آیه ۱۹۴ سوره بقره آمده است: «فمن اعتدی علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم»: وقتی دشمنان مقدسات شما را شکستند و با شما وارد جنگ شدند، شما هم مقابله به مثل کنید. اگر آنها شما را مورد تهدید نرم قرار دادند، شما هم علیه آنها از قدرت نرم خود بهره

بگیرید. امیرالمومنین علی(ع) در ارتباط با نقش بصیرت و آگاهی در رویارویی با این تهدید در خطبه ۱۷۳ می‌فرماید «ولا يحمل هذا العلم الا اهل البصر و الصبر و العلم بمواقع الحق»: رسالت و پرچم دین را به دوش نمی‌کشند، مگر کسانی که اهل بصیرت و صبر باشند، و دارای معرفت و آگاه به جایگاه حق.

در سالهای اخیر «نظریه قدرت نرم» در بسیاری از حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی مطرح شده است «قدرت نرم» واژه‌ای است که در نظریه روابط بین‌الملل به منظور توصیف قابلیت مجموعه‌ای سیاسی نظیر دولت برای نفوذ (عمدتاً غیرمستقیم) بر رفتار یا علائق سایر مجموعه‌های سیاسی از طریق ابزارهای (عمدتاً) فرهنگی یا ایدئولوژیکی به کار می‌رود. به نظر نای مؤلفه‌های اصلی قدرت نرم عبارت است از: فرهنگ، ارزشهای فرهنگی و دیپلماسی خارجی و محور اصلی و سیر حرکت قدرت مورد نظر جوزف نای بر جذب و اقناع متکی است و براساس معیارهای رفتاری، قدرت نرم و قدرت جذب‌کردن است و منابع آن نیز مقوله‌هایی هستند که چنین جاذبه‌هایی را ایجاد می‌کنند (علمداری، ۱۳۸۷: ۷۶).

نظریه‌های سیاسی

نظریه‌های سیاسی معانی گوناگونی دارد. امروزه علم سیاست به ساختمانی چندطبقه می‌ماند. هر یک از طبقات یا رشته‌های علم سیاست به گونه‌ای با نظریه‌ای در ارتباط است. نظریه‌های سیاسی در آثار کلاسیکی مانند جمهور^۱ افلاطون، لویاتان، توماس هابز^۲، و قرارداد اجتماعی^۳ روسو یافت می‌شود. این آثار در جستجوی ارائه تصویری جامع و نسبتاً منسجم از زندگی سیاسی هستند. واژه یونانی تئوری، به معنی "نظر کردن، توجه کردن و تعمق کردن" است. این همان کاری است که متفکران بزرگ، قرن‌ها به بحث نظریه‌های سیاسی پرداخته‌اند و بشر را به آن دعوت می‌کنند. بخش مهمی از علم سیاست معاصر به مطالعه قدرت و نفوذ می‌پردازد. در پاسخ به سؤال "چه کسی حکومت می‌کند؟"، علم

۱. افلاطون، جمهور، ترجمه فواد روحانی، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران، ۱۳۳۵.

۲. (Leviathan)، اخیراً به فارسی ترجمه شده، ریچارد توماس، هابز، ترجمه حسین بشیریه، طرح نو، تهران، ۱۳۷۶

۳. ژان ژاک روسو قرار داد اجتماعی، ترجمه غلامحسین زیرک زاده، تهران، ۱۳۲۴ و نیز بنگرید به: پل ایچ فرای، ژان ژاک روسو، ترجمه خشایار دیهیمی، نسل قلم، تهران، ۱۳۷۶.

سیاست روشهای گوناگون تصمیمگیری را بررسی می‌کند و در پی آن است که منابع و چگونگی اتخاذ تصمیمهای سیاسی را در اجتماع دریابد. به تعبیر دیوید ایستون؛ علم سیاست با "تخصیص آمرانه ارزشها" در جامعه سر و کار دارد. به بیان هارولد لاسول؛ علم سیاست مطالعه این است که "چه کسی می‌برد، کی می‌برد و چگونه می‌برد؟" جامعه‌شناسی قدرت "بخش عمده‌ای از مطالعه علم سیاست را تشکیل می‌دهد. با وجود این، سیاست وجوه مختلفی دارد و صرفاً در مبارزه برای کسب قدرت خلاصه نمی‌شود. جامعه سیاسی همچنین چارچوبی است برای روابط نظام‌یافته که در آن افراد با هم روزگار می‌گذرانند و خواسته‌ها و نیازهای اجتماعی‌شان را برآورده می‌کنند. اگر قرار باشد که جامعه مورد مطالعه از وضع "جنگ همه با همه" فراتر برود، قطعاً سیاست چیزی بالاتر از مبارزه برای قدرت است (اسپریگنز، ۱۳۸۲: ۱۳۵).

هدف نظریه‌های سیاسی فراهم‌آوردن "بینش همه‌جانبه" از جامعه سیاسی است. نظریه‌پرداز سیاسی می‌کوشد با قرار دادن سیاست در چشم‌اندازی گسترده "تصویری جامع" به مخاطبان خود ارائه دهد. به‌طور مثال، ارسطو نشان می‌دهد که هرگاه بدون در نظر گرفتن فرهنگ جامعه‌ای قوانین اساسی برای آن جامعه تدوین شود، احتمال شکست آن جامعه زیاد است. او می‌گوید بیشتر مردم مثل کسانی هستند که تمام عمر خود را در غاری به سر برده‌اند. آنچه آنها دیده‌اند سایه‌ای بیش نبوده، که بر دیوارهای غار لرزاند. آنان که هرگز روشنایی مستقیم خارج غار را تجربه نکرده‌اند، نمی‌دانند که آنچه می‌بینند، سایه‌هایی بیش نیست. آنان بدون داشتن قابلیت درک حقایق در یک دنیای سیاسی خیالی، زندگی می‌کنند. و چون خیال‌گرایی می‌تواند از کوتاه‌نظری خطرناک‌تر باشد، آنان کورکورانه به چاله‌های سیاسی می‌افتند که احتمالاً نابودی روحی و جسمی به دنبال دارد. راه حل این کج‌بینی فراهم‌آوردن ذره‌بین برای دید بهتر نیست. به نظر افلاطون، بشر نه تنها باید قادر باشد بهتر ببیند بلکه باید دیدش تغییر کند.

اجتماعی‌کردن و "براندازی"

وقتی اوضاع اجتماعی مرتب است، تجزیه و تحلیل ژرف و کاوشگرانه نظم سیاسی

1. Davi Easton
2. Harold Laswell

هم عملاً بی‌فایده است و هم مشکل. هدف تشکیلات اداری در هر جامعه این است که افراد خود را به قبول برداشت‌های حاکم تشویق کند. به‌طور مثال، مردم در امریکا می‌آموزند که کودکان از ابتدا یاد می‌گیرند که تلقی‌های سیاسی "صحیح" و رفتارهای مناسب کدام‌اند؛ "روش زندگی امریکایی" خوب و ستایش‌آمیز است؛ "آزادی" و "دموکراسی" چیزهای بسیار خوبی هستند و نظام سیاسی آن کشور تجسم والای این خوبی‌ها است. در نظام‌های سیاسی دیگر گرچه روند عمل یکسان است؛ اما مضمون پیام فرق می‌کند. کودک کوبایی از زمان تولد یاد می‌گیرد که "امپریالیسم یانکی" خطرناکترین دشمن جامعه است و فیدل کاسترو رهبر بزرگی است که کشورش را آزاد کرده است. "حقایق" دنیای سیاست از طریق تعلیم و تربیت - مثلاً از طریق آموزشهای رسمی و یا احترام به پرچم - و تا حدودی از طریق تعالیم غیر رسمی یا تقلید از رفتار و کردار اطرافیان القا می‌شود. اگر اطرافیان با شنیدن کلماتی مثل "کمونیسم"، "فاشیسم" و یا "امپریالیسم یانکی" ترس و وحشت کنند، انسان نیز آنها را پدیده‌های خطرناک تلقی خواهد کرد. با همان منطق اگر اطرافیان به قانون اساسی و "بنیانگذاران جامعه‌ای" وفادار باشند و به آنها احترام بگذارند، انسان نتیجه می‌گیرد که کار درستی است و باید به این چیزها وفادار بود (توماس اسپریگنز، ۱۳۸۹: ۴۶).

رویکرد رهبری جمهوری اسلامی در مدیریت بحرانهای سیاسی

حضرت امام خمینی (ره) در رویارویی با تهدیدها، به مؤلفه‌های خاصی معتقد بودند که اهم آنها عبارت است از:

انگیزه الهی و وحدت کلمه: بی‌تردید رمز بقای انقلاب اسلامی همان رمز پیروزی است؛ و رمز پیروزی را ملت می‌داند و نسلهای آینده در تاریخ خواهند خواند که دور رکن اصلی آن: انگیزه الهی و مقصد عالی حکومت اسلامی؛ و اجتماع ملت در سراسر کشور با وحدت کلمه برای همان انگیزه و مقصد. امروز و در آتیه نیز آنچه برای ملت ایران و مسلمانان جهان باید مطرح باشد و اهمیت آن را در نظر بگیرند، خنثی کردن تبلیغات تفرقه‌افکنِ خانه‌برانداز است. توصیه اینجانب به مسلمین و خصوص ایرانیان در عصر حاضر، آن است که در مقابل این توطئه‌ها عکس‌العمل نشان داده و به انسجام و وحدت

خود، به هر راه ممکن کفار و منافقان را مایوس نمایند (وصیت‌نامه سیاسی الهی، ۲۶ بهمن ۱۳۶۱).

اسلام‌محوری و تکلیف‌گرایی: (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۹: ۲۰۳).

مردم‌محوری: (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۶: ۴۹۳)

مشورت و احتیاط: (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۸: ۷).

قانونمندی: یکی از ملاکهای تصمیم‌گیری حضرت امام(ره)، در بحرانها و رخدادهای

سیاسی - امنیتی، قانون‌محوری بود. (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۲۱).

قاطعیت، سرعت و ثبات: امام(ره) معتقد بودند تصمیم‌گیری با تزلزل به نتیجه نمی‌رسد

و تصمیم باید همراه با جزمیت باشد تا اینکه پیروزی حاصل شود (امام خمینی، ۱۳۸۵،

ج ۱۴: ۶۰ - ۶۱)،

کسب اطلاعات و اخبار: امام(ره) (وجدانی، ۱۳۷۶، ج ۲: ۶۳ - ۶۴).

آرمانگرایی و آینده‌نگری: امام(ره) با تکیه بر باورهای عمیق مذهبی و با ایمان به آرمان

موعودگرایی و تحقق حاکمیت مستضعفین تصمیمات خود را بر آینده‌نگری متکی

می‌کردند (گودرزی، ۱۳۸۶: ۱۲۰ - ۱۲۲).

حل مشکلات مردم: امام(ره) همواره به مسئولان و دولت توصیه می‌کردند که

تصمیمات آنان باید به حل مشکلات و نیازمندی‌های عموم مردم معطوف باشد (امام

خمینی، ۱۳۸۵، ج ۶: ۵۱۹).

آنچه ساختار الگوی مدیریت سیاسی حضرت امام خمینی(ره) را در رویارویی با

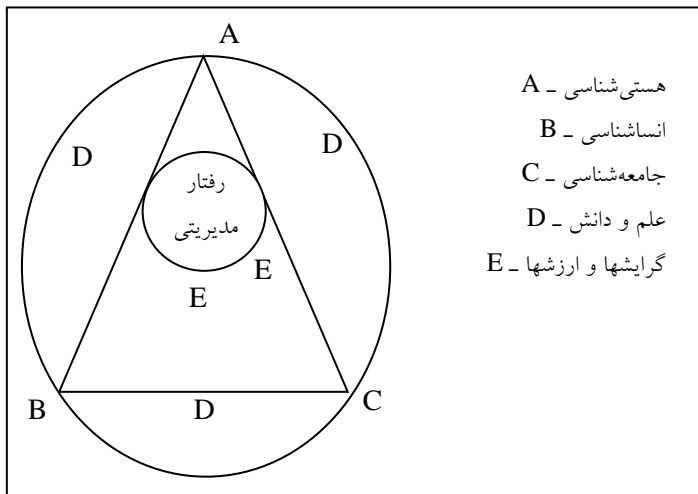
بحرانها شکل می‌دهد عبارت است از: مبانی اعتقادی و معرفتی که در سه حوزه

هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و جامعه‌شناختی، بنیاد اندیشه، تفکر و بینش امام(ره) را

ساخته است. منبع مشروعیت از دیدگاه امام(ره)، الهی و مردمی است نه کاریزمایی،

بنابراین الگوی مبانی و اندیشه حضرت امام(ره) در مدیریت سیاسی جامعه به شکل

زیراست:

- A - هستی‌شناسی
- B - انسان‌شناسی
- C - جامعه‌شناسی
- D - علم و دانش
- E - گرایشها و ارزشها

شکل ۱. الگوی مبانی اندیشه و رفتار امام خمینی (ره) در مدیریت سیاسی

بنای رفتار و الگوی مدیریتی امام(ره) را مبانی اندیشه و رفتار ایشان می‌سازد. هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی به‌عنوان اساس اندیشه و بینش امام(ره) در کنار مؤلفه‌های علمی و دانش‌محور و همچنین ارزشها و گرایشهای مورد توجه امام(ره) همگی به شکل‌گیری نوع و الگوی رفتار مدیریتی امام(ره) می‌انجامد (حسین‌زاده جاغرق، ۱۳۹۱: ۷۷).

عناصر رویکرد امام خمینی(ره) در رویارویی با بحرانها

شناخت عوامل بحران‌زا

یکی از کشورهایی که با پیروزی انقلاب اسلامی دچار چالش و زیان شد، کشور امریکا و ابرقدرت غرب بود. روحیه استکبارستیزی امام(ره) از همان اوایل نهضت اسلامی و با تصویب قانون کاپیتولاسیون در مهرماه ۱۳۴۳، محسوس بود. امام(ره) بارها خطر امریکا را قبل و بعد از انقلاب گوشزد کردند و امریکا را مسبب همه ناآرامیها و بحرانها می‌دانستند و معتقد بودند که «امریکا» به این زودی‌ها دست از ما بر نمی‌دارد (امام‌خمینی، ۱۳۸۵، ج ۷: ۴۰۴ - ۴۱۰). بنابراین حضرت امام با شناساندن عامل اصلی بحران در ایران و جهان روشنگری لازم را در برابر انقلابیون آگاه و مردم فهیم انجام دادند و زمینه فتح لانه

جاسوسی امریکا را فراهم کردند (حسین‌زاده جاغرق، ۱۳۹۱: ۲۲۴).

شناخت کانونهای ضد بحران و استفاده از توان آنها

امام(ره) مراکز آموزشی را بهترین مراکز مبارزه با بحران استعمار می‌دانستند. ایشان فرمودند: اگر مجلس، دولت، قوه قضائیه و سایر ارگانها از دانشگاه‌های اسلامی و ملی سرچشمه می‌گرفت، ملت ما امروز گرفتار مشکلات خانه‌برانداز نبود (امام‌خمینی، ۱۳۸۵، ج ۲۱: ۴۲۹ - ۴۳۰).

اقدامات به‌منظور کنترل توطئه و استفاده از شیوه افزایش اعتبار

روشنگری امام(ره) و بصیرت‌دهی ایشان از جنایات و اقدامات توطئه‌آمیز امریکا و درخواست ایشان از دانشجویان، برای گسترش حملات به‌منظور بازپس‌گیری شاه از امریکا، نه‌تنها یک رهبری بصیرت‌بخش و محرک داخلی بود، بلکه با توجه به بازتاب پیامها و سخنان امام(ره) در رسانه‌های بین‌المللی می‌توان چنین نتیجه گرفت که امام(ره) با بهره‌گیری از شیوه افزایش اعتبار، به امریکا اعلام خطر اساسی می‌کند تا شاید امریکا از اعمال خود منصرف شود و نیازی به فتح لانه جاسوسی نباشد و از طرف دیگر امریکا بداند دانشجویان و طلاب با حمایت مردم بیدار، آماده هرگونه خطرپذیری هستند.

تشکیل گروه مدیریت توطئه

تشکیل شورای انقلاب قبل از پیروزی انقلاب که اوضاع ناآرام بود با نظر امام(ره) صورت گرفت و این شورا همانطور که تا قبل از مسئله گروگانگیری نقش مهمی در اداره امور انقلاب داشت با وقوع این حادثه و استعفای دولت موقت، در کنار امام(ره) تبدیل به مهمترین مرکز تصمیم‌گیری گردید. امام با آگاهی و در راستای دفاع پیشگیرانه با مد نظر قرار دادن سه اصل مهم در رویارویی با تهدیدات امریکا قرار گرفتند:

اول. شهادت‌طلبی: از آنجا که امام(ره) نسبت به مبارزه و اهداف آن ایمان قلبی داشتند پیروان ایشان نیز، این راه را از او آموخته بودند و آماده فداکاری در راه آرمان و اهداف خود بودند؛ وجود روحیه شهادت‌طلبی، قدرت بزرگی چون امریکا را با چالشی جدی روبه‌رو کرد.

دوم. مقابله در برابر زورگویی امریکا: اعتماد به نفس و ترس‌نداشتن از دشمن از رموز موفقیت امام(ره) بود. ایشان با چنین قدرتی که از ایمان و باورهای دینی و معرفتی

(هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی) نشأت گرفته بود و با اتکال به خدامحوری، به‌رغم آگاهی از قدرت زیاد امریکا به‌لحاظ مادی، به آن توجهی نداشت. ایشان فرمودند که این قدرت‌ها پوشالی هستند و قدرت اصلی ایمان و اعتقاد است که ملت ایران از آن برخوردار است (امام‌خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۲: ۳۹۸).

سوم. بسیج نیروها و غفلت‌نکردن از دشمن (عامل تهدید): امام(ره) حفظ حکومت را به حمایت مردمی منوط می‌دانستند. عکس‌العمل امام(ره) در برابر تهدید امریکا تشکیل ارتش بیست میلیونی و بسیج مستضعفین بود. ایشان خطاب به ملت فرمودند: هر چه فریاد دارید بر سر امریکا بکشید؛ قوای خودتان را مجهز کنید (امام خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۱: ۱۲۱). نویسنده کتاب ایران ابرقدرت قرن، معتقد است، ایران در برابر تهدید کارتر مانند ابرقدرتی کارآزموده عمل کرد. پس از نمایش چندین میلیونی مردم در خیابان، آیت‌الله خمینی یکباره طرح باورنکردنی مقابله با حمله امریکا را با «تشکیل ارتش بیست میلیونی آماده شهادت» ارائه داد (مازند، ۱۳۷۰: ۷۷)؛ لذا امام(ره) با برنامه‌ریزی دقیق، عمیق و فراگیر در تهدیدها، الگویی مبتنی بر بازدارندگی با تکیه بر منابع قدرت نرم را بنا کردند. امام(ره) در برابر اقدامات خصمانه امریکا روحیه تهاجمی داشت. مهمترین شیوه‌های رفتاری امام(ره) در برخورد با توطئه‌های امریکا عبارت است از:

مقاومت‌گرایی: یکی از شاخصه‌های رهبری امام(ره)، مقاومت‌گرایی در برابر تهدیدات دشمن بود (امام‌خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۲: ۲۶۹).

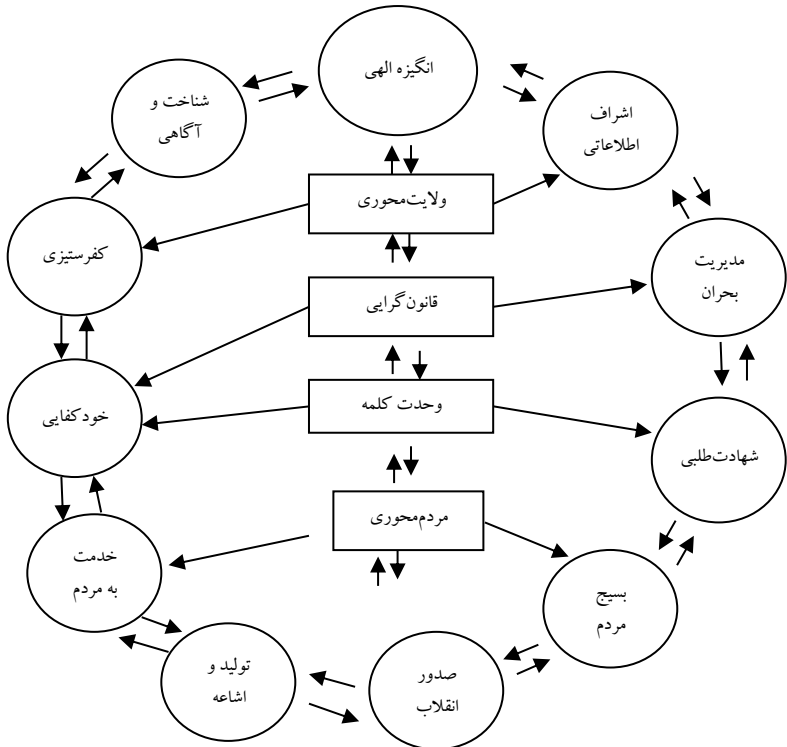
شهادت‌طلبی: شهادت‌طلبی از اصولی است که بر اساس بینش مبنایی امام(ره)، در جریان مدیریت ایشان مشهود است. امام(ره) می‌فرماید: «امروز خمینی آغوش و سینه خود را برای تیرهای بلا و حوادث سخت و برابر همه توپ‌ها و موشک‌های دشمنان باز کرده است و همچون همه عاشقان شهادت، برای درک شهادت روزشماری می‌کند» (امام‌خمینی، ۱۳۷۸، ج ۲۱: ۸۴). ایشان اعلام کردند: «ما می‌توانیم به‌آسانی در برابر تجاوز امریکا بایستیم... من به پیروزی خودمان اطمینان دارم. دولت امریکا مفهوم شهادت را نمی‌فهمد. ما با چنین روحیه‌ای همه مشکلات ایران را حل می‌کنیم» (امام‌خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۲: ۳۶).

هوشیاری درمقابل غربزدگی: «از غرب برای ما یک تحفه‌ای می‌آورند. غرب تا ما را در سطح پایین نگه ندارد، نمی‌تواند از ما استفاده کند. کوشش آنها این است که، ممالک اسلامی، در سطح پایینی از همه امور باشند. هر امری را که آنها برای ما بیاورند، یک امر استعماری است» (صحیفه نور، ج ۱۳، ۱۴/۰۸/۱۳۵۹).

مقابله با شعار جدایی دین از سیاست: در قرن معاصر، وقتی حربه ارباب و تهدید چندان کارگر نشد، راه‌های نفوذ تقویت گردیده، اولین و مهمترین حرکت، القای شعار جدایی دین از سیاست است (صحیفه نور، ج ۲۱: ۹۱ (۶۷/۱۲/۳)).

مقابله با عناصر تفرقه‌افکن: «من» به همه ملت توصیه می‌کنم آرامش خودتان را حفظ کنید و گوش به توطئه‌هایی که می‌خواهند اختلاف ایجاد کنند و جمهوری اسلامی را بکوبند، ندهید (صحیفه نور، ج ۱۳ (۵۹/۵/۲۷)).

مقابله با شایعه‌سازان و شایعه‌پراکنان: «امروز یکی از نقشه‌های بزرگ ... شایعه است، استشمام شایعه، ... به حرف شایعه‌سازان گوش فرا ندهید.» (صحیفه نور، ج ۱۵، ۱۵/۱۰/۱۳۶۴). بنابراین با اقتباس از برخی دیدگاه‌ها و مؤلفه‌های مدیریت سیاسی و اعتقادی امام خمینی(ره)، فرایند رویارویی با تهدیدها و بحرانهای پیش‌آمده، در شکل زیر ترسیم می‌گردد:

شکل ۲. رویکرد امام خمینی (ره) در رویارویی با بحران

رویکرد امام خامنه‌ای (مدظله) در رویارویی با جنگ نرم

امام خامنه‌ای با توجه به تهدیدهای پیش رو، رویارویی با جنگ نرم را اولویت اصلی کشور می‌داند و به هر مناسبتی روی مؤلفه‌های مختلفی از قبیل شناخت اسلام، هوشیاری و شناخت دشمن، حرکت به سمت وحدت و انسجام ملی و بین‌المللی، توجه به مشکلات مردم، داشتن بصیرت و آگاهی و باور به وجود تهدید نرم، تبیین نقش مهم دانشجو و استادان دانشگاه‌ها و تشکیل اتاق فکر و تدبیر نمودن و امیدبخشی به نسل آینده و خارج شدن از حالت انفعالی و برخورداری از روحیه تهاجمی نسبت به مقابله با جنگ نرم، هوشمندسازی و... تأکید فرمودند: "به اینها (جوانان) قدرت تحلیل بدهید به اینها توان کار و نشاط بدهید. چه جور؟ با امید دادن، امیدبخشیدن به فضای کلاس" (مقام معظم رهبری،

در دیدار با استادان دانشگاه - ۱۳۸۸/۰۶/۰۸)

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: "بصیرت چون قطب‌نمایی است که انسان را هدایت می‌کند و به هدف می‌رساند. بصیرت چراغ، قطب‌نما و نورافکن است. اگر بینش و فهم سیاسی نباشد، این حرکت به انحراف کشیده می‌شود. انسان با بصیرت به‌خوبی دشمن را شناخته و با آن مبارزه می‌کند" (۱۳۸۵/۰۹/۲۴).

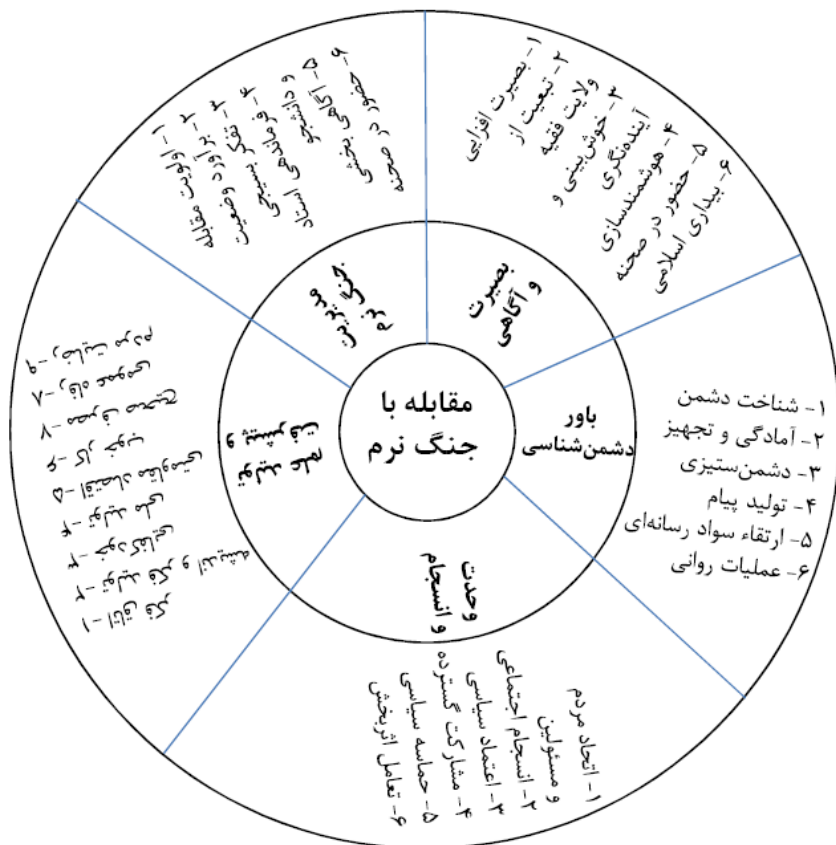
"امروز امت اسلامی باید آگاهانه و با بصیرت حرکت و اقدام کند؛ بر علم خود اضافه کند، بر توانایی‌های خود اضافه کند، بر انسجام ملی و انسجام بین‌الملل اسلامی خود اضافه کند" (۸۸/۰۴/۲۹).

"یکی از کارهای نخبگان و خواص، تبیین حقایق است. باید حقیقت را فهمید. در جنگ صفین یکی از کارهای مهم «عمار یاسر» تبیین حقیقت بود" (مقام معظم رهبری، در دیدار با اعضای خبرگان رهبری، ۱۳۸۸/۰۵/۰۵).

"امروز اولویت اصلی، مقابله با جنگ نرم است. ایشان در تبیین جنگ نرم افزودند: دشمن در جنگ نرم تلاش دارد با استفاده از ابزارهای فرهنگی و ارتباطی پیشرفته و با شایعه و دروغ‌پراکنی و استفاده از برخی بهانه‌ها، میان آحاد مردم تردید، بدبینی و اختلاف ایجاد کند. امام خامنه‌ای فرمودند:

اساتید دانشگاه فرماندهان و دانشجویان افسران میدان مقابله با جنگ نرم هستند (۱۳۸۸/۹/۴). ایشان در دیدار با رئیس‌جمهور و هیأت دولت (۱۳۹۱/۶/۴) ضمن تأکید بر وحدت و انسجام ملی یادآور شدند؛ "اقتصاد مقاومتی تنها راه ادامه روند پیشرفت کشور است". معظم له در آغاز سال ۱۳۹۲ توجه به خودکفایی اقتصادی و تولید ملی را لازمه خلق حماسه سیاسی و اقتصادی در برابر تهدیدهای دشمنان نظام اسلامی دانستند. ایشان تأکید فرمودند:

"با برنامه و هوشمندانه باید نقشه دشمن را حدس زد و تشخیص داد و جلوتر از دشمن عمل کرد" (اول فروردین سال ۱۳۹۲، مشهد مقدس). بنابراین با استنتاج از برخی از مؤلفه‌های کلیدی در رهنمودهای امام خامنه‌ای مؤلفه‌های مؤثر در مقابله با بحران سیاسی و جنگ نرم در شکل زیر ارائه می‌شود:

شکل ۳. رویکرد امام خامنه‌ای (مدظله) درمقابله با تهدید و جنگ نرم

فرایند مدیریت فتنه و بحران سیاسی

مقابله با بحران و فتنه‌ها مراحل دارد که می‌توان تا پنج مرحله (از شناخت تا مرحله مهار و بازسازی) آن را برشمرد. مهمترین این مراحل عبارت است از:

- شناخت و آگاهی

اولین گام در مدیریت و کنترل بحران شناخت و باور به وجود این تهدید است و عناصر آن؛

۱. باور داشتن؛ به تعبیر مقام معظم رهبری باور به وجود جنگ نرم مقدمه مراحل مقابله است.

۲. بررسی، شناخت اهداف، راهبردها، ابزار و بازیگران جنگ نرم (نائینی، ۱۳۹۱).
 ۳. شناخت ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخصهای تهدید و جنگ نرم امریکا علیه جمهوری اسلامی ایران
 ۴. شناخت چالشهای ناشی از جنگ نرم و بحرانهای سیاسی ناشی از راهبردهای امریکا
- پیش‌بینی و برآورد اطلاعاتی**
۱. برآورد اهداف، راهبردها، تاکتیک‌ها، ابزار و بازیگران الگوی مقابله با جنگ نرم.
 ۲. برآورد ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخصهای الگوی مقابله با جنگ نرم امریکا
 ۳. برآورد وزن، ارتباط بین مؤلفه‌ها و عناصر الگوی مقابله با جنگ نرم
- پیشگیری و ظرفیت‌سازی**
- در این مرحله می‌توان، با کاربست سیاست‌هایی از بروز و ظهور بحران و تهدید جلوگیری کرد. اهم اقدامات پیشگیرانه جامعه خودی عبارت است از:
۱. تقویت باورها و گرایش به اسلام و تفکر شیعه در جامعه (بقره/۱۹۴).
 ۲. انگیزه الهی و عمل به دستورات اسلام (امام خمینی، ۱۳۶۵).
 ۳. گسترش ارزشها و ترویج امر به معروف و نهی از منکر (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱).
 ۴. بصیرت جمعی: یکی از مهمترین راهبردها و روشهای پیشگیری و رویارویی فعال با جنگ نرم، برخورداری از بصیرت، فهم سیاسی و افزایش بصیرت دیگران است. در فتنه‌ها عامل اصلی شناخت و درک درست، دانش و بصیرت است. به قول مقام معظم رهبری، بصیرت چون قطب‌نمایی است که انسان را هدایت می‌کند و به هدف می‌رساند (۱۳۸۸/۰۸/۲۵).
 ۵. روحیه ولایتمداری و عمل به رهنمودهای مقام معظم رهبری (امیری، ۱۳۹۰).
 ۶. با توجه به یافته‌ها، سالم‌سازی فضاهای علمی آموزشی از چالشهای تهاجم فرهنگی غرب و جلوگیری از نفوذ سکولاریسم در این اماکن است (رنجبران، ۱۳۸۸: ۱۱۲).
 ۷. اقتصاد مقاومتی، پیشرفت و خود کفایی
 ۸. ارتقای روحیه و آستانه تحمل مردم
 ۹. افزایش مشروعیت سیاسی، اعتماد عمومی و تقویت انسجام اجتماعی (پور احمدی،

۱۳۸۹).

۱۰. کارآمدی نظام اسلامی و جلب رضایت مردم
۱۱. ایجاد امید و نشاط در نسل جوان جامعه و تلاش در راستای افزایش رضایتمندی و اعتماد مردم از ارتقای کارایی نظام و رفع مشکلات اجتماعی و اقتصادی مردم.
۱۲. ظرفیت‌سازی در حوزه نیروی انسانی، مدیریت و سرمایه اجتماعی، بیشترین کارآمدی و مطلوبیت را برای مقابله با جنگ نرم ایجاد می‌کند (متقی، ۱۳۸۹: ۵۶). عمده اقدامات آن؛

- الف. تشکیل ستادهای پیشگیری و آمادگی برای مقابله با بحران
- ب. تشکیل اتاق‌های فکر برای اتخاذ بهترین راه‌های پیشگیری و مقابله با این تهدید
- ج. برگزاری دوره و کارگاه‌های آموزشی مدیریت بحران و ارتقای شناخت و توانمندی نخبگان و فرماندهان، دانشجویان و عناصر مدافع
- د. تولید پیام، محصولات فرهنگی، برنامه‌های رسانه‌ای متناسب با تهدید و توزیع و گسترش آنها

– مرحله مدیریت و مقابله

موفقیت در مهار بحرانهای سیاسی بویژه جنگ نرم مستلزم شناخت دقیقتری نسبت به فضای بحران و کسب قابلیت لازم برای تأمین ابزارهای آن است. راه رویارویی درست با بحرانهای سیاسی خارج شدن از حالت دفاعی و تدافعی است که ضروری است با بهره‌گیری از مدیریت هوشمند و اتکای به قدرت نرم کشور، حالت تهاجمی و اقدام پیشدستانه را اتخاذ کرد. در این مرحله، می‌توان اقداماتی (ایجابی و سلبی) انجام داد که عبارت است از:

۱. مدیریت الگوی ارتباط مؤثر، به مفهوم بهره‌گیری ایجاد تعامل اثربخش بین بازیگران، متغیرها و عناصر مقابله با جنگ نرم است (امیری، ۱۳۹۰: ۱۸۵).
۲. اقناع و متقاعدسازی؛ با گفتگو، مذاکره و روشهای قانونی (الیاسی، ۱۳۸۸: ۱۳۵).
۳. تخلیه درونی؛ با ایجاد زمینه‌های مناسب و قابل کنترل، انباشت درونی تخلیه شود
۴. انسجام و وحدت بین نخبگان و مردم
۵. حضور فعال تفکر بسیجی و روحیه دشمن‌ستیزی

۶. منحرف کردن معترضین و حریف از موضوعات مورد ادعا و جلوگیری از پویایی و نفوذ آنها در جذب افکار عمومی و گروه‌های مستعد
۷. بسیج عمومی گروه‌های ارزشی، و با بصیرت و همراه‌سازی جامعه برای برخورد نهایی و خلق حماسه سیاسی مشابه حماسه (۹ دی، ۱۳۸۸).
۸. جداسازی و انفکاک بین رهبران و شورشگران (با) فریب، برچسب‌زدن، شایعه‌پراکنی و... از انسجام درونی جلوگیری کرد.
۹. تخریب انسجام درونی بحران‌آفرینان (از طریق نفوذ و رخنه، اطلاعات غلط، ایجاد سؤال و سوء ظن انسجام آنها به هم ریخت (الیاسی، ۱۳۸۸: ۱۲۴).
۱۰. تخریب پشتوانه هیجانی عناصر فریب خورده؛ با روشهای ترساندن، برچسب‌زنی و ایجاد انزجار از توسعه فتنه و آشوب و کاهش بار روانی جریان
- مرحله ترمیم و بازسازی

ترمیم و بازسازی، مرحله نهایی پس از اقدامات مقابله‌ای است که برخی از اقدامات آن عبارت است از:

- الف. فصل الخطاب قرار دادن تدابیر و فرامین مقام معظم رهبری
- ب. بازسازی افکار عمومی جامعه (مرادی، ۱۳۸۹) و ایجاد دیپلماسی فعال داخلی و خارجی
- ج. ترمیم و بازسازی سرمایه اجتماعی از قبیل پلیس و عناصر بسیجی و مدافع و...
- د. ایجاد نشاط، امید، امنیت و آرامش فیزیکی و روانی بعد از فتنه و بحرانهای سیاسی
- هـ. از مهمترین، راههای کنترل و مدیریت بحرانهای سیاسی و عملیات روانی بیگانه، به‌دست آوردن "قلوب و اذهان" مردم است. موفقیت عناصر متعهد پلیس و بسیجی در رویارویی با این تهدید، در گرو خارج کردن عامل مردمی از دست آشوبگران است. اگر عناصر خودی بتوانند قلوب و اذهان مردم را در اختیار بگیرند؛ ضمن اینکه آشوبگران را از منابع و حمایت‌های مادی - معنوی مردم محروم می‌کنند، می‌توانند. اطلاعات لازم را به‌دست آورند که به‌منزله عاملی حیاتی در کنترل فتنه و بحران است.

نتیجه گیری

با بهره‌گیری از فرایند سامانمند و مراحل پنج‌گانه شناخت، برآورد، پیشگیری، مدیریت مقابله، و ترمیم و بازسازی و استفاده از مؤلفه‌ها و شاخصه‌های استفاده‌شده در مدیریت بحرانها و تهدیدهای سیاسی توسط رهبری شجاع و بصیر نظام مقدس جمهوری اسلامی شامل توجه به انگیزه الهی و وحدت، توانمندسازی و به‌روزرسانی مؤلفه‌های تفکر شیعه و اسلام ناب، بصیرت‌بخشی و نفوذ در قلوب مردم و عدم سازش با دشمنان اسلام و انقلاب اسلامی و توجه به رویکرد اقتصاد مقاومتی و خودکفایی است که می‌توان، مشروعیت سیاسی را افزایش داد و اعتماد عمومی و انسجام اجتماعی را بیشتر و نظام اسلامی را کارآمد کرد؛ بنابراین ضمن پاسداشت نعمت الهی ولایت فقیه و رهبری فرزانه نظام جمهوری اسلامی، می‌توان با بهره‌گیری از مؤلفه گرایش به اسلام و تفکر شیعه، مؤلفه اسلام‌ستیزی را کاهش، و روحیه مقاومت مردم و جوانان را افزایش داد. توجه به مؤلفه سرمایه اجتماعی و تفکر بسیجی می‌تواند بر مسئله تفرقه‌افکنی و کاهش انسجام اجتماعی تاثیرگذار باشد. ایجاد وحدت بین نخبگان و مردم، مؤلفه انسجام اجتماعی را تقویت می‌کند و با مسئله مشروعیت‌زدایی مقابله خواهد کرد. مؤلفه ولایت‌مداری در پیشگیری و مدیریت بحرانهای سیاسی بسیار مهم است. با اطمینان می‌توان گفت مؤلفه بسیار مهم و مصونیت‌بخش در این عرصه تبیین کارکردهای نظام ولایت فقیه حول محور وحدت و امنیت ملی است که توجه به این اصل مهم می‌تواند، با انسجام‌بخشی به جامعه، کارکرد دولت و حکومت اسلامی را ارتقا دهد و مشروعیت سیاسی و اعتماد مردم به نظام اسلامی را بیشتر کند؛ لذا ضروری است با ارتقای روحیه ولایت‌مداری و افزایش کارآمدی نظام اسلامی زمینه امیدواری و اعتماد مردم به حکومت دینی را افزایش داد. در برابر مؤلفه تحریم و فشار اقتصادی، رویکرد اقتصاد مقاومتی و تلاش در جهت خودکفایی، می‌تواند نظام اسلامی را تاحدی در برابر تهدیدها و تحریم اقتصادی دشمن بیمه کند. یکی از راهبردهای استکبار جهانی بویژه امریکا راهبرد جذب و اقناع مردم و مخاطب ایرانی از طریق دیپلماسی عمومی و هژمونی رسانه‌ای غرب است، که در این عرصه شایسته است با بهره‌گیری از آموزه‌های قرآنی و سیره اهل بیت(ع)، ضمن تولید برنامه‌های جذاب و

هدفمند، ارتباط‌گیری مؤثر همراه با برخوردهای محبت‌آمیز با مردم و جوانان داشت و با برنامه‌های مناسب، اعتماد مردم به رسانه ملی را افزایش داد. راهبرد عملیاتی دشمن در عرصه بحرانهای سیاسی، بویژه استفاده از بستر انتخابات و طرح اتهام تقلب با هدف نهایی تغییر و فروپاشی نظام سیاسی حاکم است که برای مقابله با این رویکرد، ضروری است با اتخاذ راهبرد ایجاد وحدت و همدلی در جامعه به‌خصوص در بین نخبگان و عوامل تأثیرگذار زمینه مصونیت‌بخشی و حفظ و تقویت نظام اسلامی را فراهم ساخت و تهدیدهای ناشی از بحرانهای سیاسی دشمنان را در این عرصه عقیم ساخت.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. امام خمینی، روح‌الاله (۱۳۷۸)، *صحیفه نور*، تهران: انتشارات سازمان چاپ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۳. امام خامنه‌ای، سید علی، *خطبه‌های نماز جمعه تهران* (۱۳۸۸/۰۳/۲۹، ۱۳۸۸/۰۹/۰۴، ۱۳۸۸/۰۵/۰۵ و ۱۳۸۸/۱۰/۱۷).
۴. امام خامنه‌ای، سیدعلی، *بیانات در دیدار با نمایندگان تشکلهای دانشجویی و نخبگان علمی و فرهنگی دانشگاه‌ها*، ۱۳۸۸/۰۶/۰۴.
۵. امام خامنه‌ای، سیدعلی، *بیانات در مشهد مقدس در جمع زائران امام رضا(ع)* (۱۳۹۲/۰۱/۰۱).
۶. اسپریگنز، توماس (۱۳۸۹)، *فهم نظریه‌های سیاسی*، ترجمه فرهنگ رجایی، تهران: نشر آگاه.
۷. اسلامی، مسعود (۱۳۸۵)، *مشروعیت شورای امنیت در ترازوی اخلاق، حقوق و سیاست*، ماهنامه زمانه.
۸. افتخاری، اصغر (۱۳۸۷)، *مقالات برگزیده بسیج و قدرت نرم: «دو چهره قدرت نرم»*، تهران: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج - دانشگاه امام صادق(ع).
۹. افتخاری، اصغر و همکاران (۱۳۸۷)، *قدرت نرم و سرمایه اجتماعی*، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق علیه‌السلام.
۱۰. امیری، ابوالفضل (۱۳۹۰)، *جنگ نرم از تهدید تا مواجهه*، تهران: انتشارات شوریده.
۱۱. بختیاری، لطفعلی (۱۳۸۴)، *بررسی سبکهای مدیریتی فرماندهان در شرایط بحران*، *مجله سیاست دفاعی*، ش ۵۲ و ۵۳.
۱۲. پوراحمدی، حسین (۱۳۸۹)، *قدرت نرم و سیاست خارجی جمهوری اسلامی*، قم: دانشگاه باقرالعلوم(ع) نشر بوستان کتاب حوزه علمیه قم.
۱۳. حسین‌زاده جاغرق، ابوالحسن (۱۳۹۱)، *مدیریت بحران سیاسی در سیره امام خمینی*، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع).
۱۴. حسینی، حسین (۱۳۸۷)، *تصمیم‌گیری در بحران*، مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری، ش ۲.

۱۵. روشندل اربطایی، طاهر؛ پورعزت، علی اصغر و قلی‌پور، آرزین (۱۳۸۸). تدوین الگوی جامع فراگرد مدیریت بحران با رویکرد نظم و امنیت. *فصلنامه دانش نظامی*. سال دهم. ش ۲: ۶۳ - ۸۰
۱۶. سیف، اله‌مراد (۱۳۹۱)، الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران، *آفاق امنیت*، ش ۱۶.
۱۷. متقی، ابراهیم (۱۳۸۷). *روایی غرب معاصر با جهان اسلام*، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۸. ناطقی الهی، فربرز (۱۳۷۸)، *مدیریت بحران زمین‌لرزه در ایران*، تهران: پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی.
۱۹. نورمن آر، آگوستن (۱۳۹۰)، *مدیریت بحران*، ترجمه نادری و جمشیدی، تهران: شرکت مهندسی نیروی نفت و گاز سپانیر.
20. Almond Gabriel A. and pawell G. Bingham, *Comparative politics (System prosses and policy)*, second edition, little, Brown and company 1978.
21. Tomlinson. 1999. *globalized culture the triumph of the mest in skelten and allenculture & globalchange* London routledge. London routledge.
22. Richard N. Haass “Toward Greater Democracy in the Muslim World”*the Washington Quarterly* Vol. 29 Summer 2003’p 147.
23. Whitley, Gary. L, *Psyop Operation in the 21 Century*, US Army Wa.
24. T. Hynes, P. Prasad, Patterns of “mock bureaucracy” in mining disasters: an analysis of the Westray coal mining explosion, *J. Manag. Stud.* 34 (4) (1997)601–623.
25. Dearstynne, B. (2007), *The FNDY on 9/11: Information and decision making in crisis*”,*Government Information Quartely*, Vol.18No.1,pp.29-46.
26. E. Ostrom, *Understanding Institutional Diversity*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 2005.
27. Nye Joseph S, *Soft Power*, Book Review,*Futurecasteonline Magazine*, 2004, Vol. 6, No. 9, at: www.Futurecasts.Com.